

ȘTEFAN DORGOȘAN

Ștefan Dorgoșan (n. 1948, Constanța) are studii universitare și mai multe specializări în agronomie, jurnalism, statistică sau istorie. De-a lungul anilor, a desfășurat neîntrerupt o intensă activitate publicistică.

Este autorul romanelor *Ascensiunea* (debut, Editura Eminescu, 1989), *Camera roșie cu dragoste* (2004), *Caravana elefanților* (2005), *Călae* (2006), *Pasagerul*, *Sfinții* (Premiul Clubului de Proză al Filialei București – Proză a USR-ului, 2011), *Profesoara de Maniere* (2011), *Impala* (Premiul Alexandru Sihleanu al Festivalului Internațional de Creație Literară Titel Constantinescu, 2013), precum și al altor volume de proză apărute la Editura Bibliotheca, printre care, *Casino* și *Zbor orb* (2016, respectiv, 2021).

Printre distincțiile obținute: Premiul revistei *Mantaua lui Gogol* pentru proza *Mantaua lui Google*, Diploma de onoare a revistei de literatură a scriitorilor ucraineni din România, *Naș Holos*, pentru proza *Grădina cu eghileți*, tradusă în limba ucraineană. ■

ȘTEFAN DORGOȘAN

Viața unui om

Catacombe, tortură, parapete, bombe și obuze, metrou, crime și sex!

… Când au început decopertarea falezei în căutarea intrărilor în cazemată, dacă nu eram noi, copiii plajei, să le arătăm poziția lor, ar fi distrus covorul verde, faleza ar fi fost ciuruită, ajungând o râpă. Preotul nu a admis intrarea în subteran prin ușa secretă a altarului, zicea că militarii pângăresc lăcașul sfânt căutând să reînvie trecutul, războiul înghețat în subterane; parohia a fost de aceeași părere, altfel ar fi făcut praf biserica pe motivul că împiedică lucrările de importanță strategică, vitale în eventualitatea unei invazii de pe mare, căci biserica, albă și înaltă, va fi prima țintă. Pe dracu'! Ceea ce nu știau respectivii era

faptul că lăcașul avea peste o sută de ani, că trecuseră peste el câteva războaie, că o mulțime de soldați, și de la inamici și de la aliați, și de la ai noștri, și de la ai lor s-au închinat la altarul bisericii, fără ca nimănui să-i treacă prin cap să tragă un singur glonț în direcția ei.

Consecința acestei activități agitate avea să fie foarte gravă pentru liniștea locuitorilor falezei. Mașini uriașe, cu mari cupe înspăimântătoare, mușcau lacome pământul, făcând să clănțăne ferestrele, ușile, gardurile, pomii, strivind pavajul așternut ca un fard la intrarea spre plajă pentru delectarea turiștilor veniți la odihnă – poate, cândva, ostași din armatele inamice, aliate sau de-ai noștri. Din greșeală au atins colțul unei case șubrede, care s-a năruit la primul contact iar când au dat molozul la o parte, în grabă, au găsit exact ceea ce le era teamă: doi bătrâni morți, pentru că, în general, în casele șubrede stau bătrâni, chiar dacă unele sunt mai noi, ele tot șubrede rămân, mai mult ca o pacoste, ca o delațiune în fața timpului, care nici măcar nu ne bagă în seamă chipul din carne care putrezește cu aceeași repeziciune ca și marmura sau diamantul; toate se nasc din foc și iau foc, așa că e absurd să avem pretenția că viața reprezintă, în cel mai bun caz, mai mult decât o biată suflare plăpândă.

Cei doi bătrâni striviți sub dărâmături nu erau cerșetori. Cerșetorii care făceau dragoste în nișa cazematei erau tineri. Nu neapărat toți cerșetorii sunt bătrâni, cum nu toți bătrânii sunt înțelepți și nu toți copiii sunt proști; de aici a plecat coșmarul. Fiecare căuta dreptatea de partea lui, preotul spunând că nu puteau intra cu mașinile prin biserică, cei care excavau explicând că nu puteau să înainteze pe plajă fiindcă faleza avea nu știu câți metri înălțime, insistând că au procedat convenabil și că nu s-ar fi întâmplat nicio nenorocire, utilajele având loc dacă erau dirijate mai atent pe stradă, dacă un drac de copil nu ar fi țâșnit dintr-un gang iar șoferul, evitându-l, nu ar fi izbit în peretele casei șubrede care s-a fărâmat la prima atingere, surprinzându-i pe cei doi bătrâni, care, în loc să se fi plimbat pe o vreme așa de frumoasă, și-au așteptat cu încăpățânare destinul, care tot trebuia să se împlinească, așa că toate belelele plecau de la năzbâtia aia de copil. *Am fost eu sau nu*? Am luat o bătaie zdravănă sau nu? A

fost adevărată sau inventată povestea ca să scape basma curată șoferul și indivizii preocupați, din ordin superior, să repună cazemata în funcțiune?

Toate nenorocirile vieții sunt (atât de) aproape de noi, dar din naivitate nu vedem lucrurile esențiale, obicei păstrat de unii cu încăpățânare toată viața, drept pentru care unul din copiii cartierului, ajuns anchetator, a refăcut accidentul petrecut dimineața la o oră când eram la școală. Nu chiulise nimeni conform prezenței consemnate în cataloagele din arhivă, deci totul a fost o înscenare, șoferul a recunoscut. A fost condamnat pentru omor din imprudență, dar la deschiderea cazului era deja bătrân și bolnav de inimă, a regretat, a făcut infarct, ceea ce nu și-a dorit nicio clipă anchetatorul. Dreptatea nu ne scutește de moarte.

O problemă, cel puțin, nu se putea rezolva acum: să condamni un buldozerist care fărâmă o casă este similar cu a scuipa de necaz un cal care calcă peste un lan de grâu, primăvara, teorie desuetă atunci când peste tot se strigă în gura mare că producția mondială de camioane a crescut, că s-a realizat cea mai puternică locomotivă, că recolta de cereale este cea mai mare din istoria omenirii, în timp ce o treime din bieții pământeni mor de foame; asta este altceva, scrie la Sfânta *Biblie*, ea este Sfânta Treime, nu contează, cel mult se combate, nu de cine are argumente care nu folosesc niciodată la nimic. După un întuneric forțat, orice pâlpâire de flacără este mai mult decât o mie de sori strălucitori. Sugestiile mele i-au nedumerit: cum, un puști știe ce se petrece acolo? Care sunt planurile coridoarelor? Unghiul din care trebuie atacate intrările principale, cele de refugiu, punctele vulnerabile, gurile de aerisire, documentație completă, din copilărie, dar exprimată în termeni de specialitate?

– De unde știi toate chestiile astea, m-a luat la rost Colonelul.

– De la facultate, sunt student la construcții speciale.

– Va să zică ești „geniu”! Ce ai scris împotriva partidului de ai ajuns aici?

După ce am fost grațiat și reabilitat, l-am întâlnit, mai târziu, comandant general la metrou. Nu uitase povestea veche. Cine uită poveștile incomode?

– Tot la noi ajungi, mi-a prezis tânăra cerșetoare care mă amăgea cu ghicitul viitorului în palmă.

Avea dreptate, ea regreta: „toate femeile care te vor dori, se vor prăpădi, ești mai rău decât satana, sapi tunele sub pământ, ca șobolanii, nu suporți soarele, ai plăcerea de a ronțăi în întuneric, întunericul nu poate fi decât orb, pe trasee fixe, instinctuale, obligatorii. Asta e vocația ta, subsoluri, cine intră în ele, din noroc, din întâmplare, din voință proprie, are o singură șansă – să meargă după traseul lor, nici în stânga, nici în dreapta, nici înapoi, numai înainte, indiferent unde duce acest necunoscut. Poate la moarte?"

Precis acolo!

Ne considerăm superiori, dar toată viața dorim să zburăm precum păsările sau să ne ascundem ca șobolanii; facem avioane, metrouri, camioane care aleargă mai repede decât caii, călcăm în bâltoace, ne stropim cu noroi. Cine înțelege nebunia asta? Picioarele noastre nu pot depăși viteza picioarelor noastre, tălpile noastre nu pot strivi șobolanii, mâinile noastre nu se pot avânta ca o mângâiere de aripă, inventăm recorduri pentru a ne amăgi, oricât de multe camioane vor fi nu vor fi egale cu caii iar grâu e suficient, pot să roadă și șobolanii, numai să nu roadă ei mai mult, căci producția mondială e de ajuns, dacă măsurăm viața cu pasul.

Un ciudat sentiment de ură se instalase în sufletul meu de copil. M-am bucurat când au astupat intrările cazematei. Acum îmi era indiferent că le destupă. Amintirile mă încleștau. Simțeam durerea falezei sub mușcătura cupei buldozerului, parcă smulgea hălci de carne din trupul meu care își dorise să alunge cerșetorul din locul lui de liniște, din locul lui de dragoste din nișa catacombei de sub biserică. Eram prea proști ca să ne dăm seama că odată cu el va dispărea și ea. În coridoarele cazematei, sub biserică, cu intrările de pe faleză astupate, dar cu ușița secretă pe care o știa doar paracliserul cel tânăr, și care avea legătură cu toate coridoarele dacă știai traseele, poate, acum, umblă stafii. A găsit ceva, nu știu ce, doar presupun, poate ceva arme, poate altceva, căci l-au arestat. Stafiile celor doi paracliseri, cel bătrân, șchiop, și cel tânăr, ambițios să ajungă preot, mă urmăresc cu insistență.

Erau prieteni intimi, dar bătrânul avea oasele hodorogite și nu avea putere să mai coboare în catacombe pentru a-și împlini plăcerile trupești care nu-l părăsiseră. O făceau, grabnic, în altar. I-am văzut. De atunci îi urăsc pe toți.

Abia așteptam să vină vacanțele, plecam la bunicii mei de la țară, scăpam de căldura infernală a orașului, de urmărirea severă a mamei care nu-mi dădea voie la mare de frică să nu mă înec. Eram naiv, îmi închipuiam că acolo nu sunt cazemate împuțite și paracliseri nesuferiți, credeam că vom fi liberi. Să ne întrebăm ce e libertatea? Urcam la joacă pe dealuri molcome, ușor mângâiate de vânt ca faleza de briză, toropiți, pe crestele tocite de razele încinse ale soarelui de vară, ne împiedicam de pietre ascuțite, ne înțepam dureros în mărăcini, ne răneam carnea fragedă, râdeam și plângeam de fericire, de libertatea efemeră. Aici, în satul bunicilor, erau canarale, un fel de cazemate naturale, săpate de ploaie în pântecele dealului apoi decopertate de vânturile năprasnice ale iernilor din câmpie, scoțând la iveală, de sub pojghița pământului spulberat, meterezele de piatră, cu intrări misterioase, care ne înfierbântau fantezia, înălțând castele înfricoșătoare în mintea noastră. Sau, poate numai în închipuirea mea, făceam aceste asociații fantasmagorice.

Bunica ne dojenea:

– Împieliților, iar ați fost la canarale! Ce naibii?! Sunteți copii de la oraș, mai deștepți decât proștii ăștia din sat. Vă duceți la văgăuna aia, o să vă mănânce șerpii (ne speria doar!) o să vă… vai de hainele voastre, sunt zdrențe.

Bătrânul Călae ne aiurea cu povești:

– Acolo s-au ascuns partizanii, le bântuie și acum stafiile. Au murit fără lumânare. Sunt strigoi. I-a trădat un chiabur.

– Tataie, ce-i ăla „chiabur”?

– Om rău!

Ni se făcea pielea ca de găină, de om rău nu scapi nici în gaură de șarpe, așa că partizanii au fost uciși ca muștele, și dacă s-au predat și dacă nu s-au predat. Adâncul canaralei nu avea coridoare cu ieșiri secrete, pântecul dealului era ca o capcană, i-a înșelat pe cei trei care dezertaseră de pe linia întâi a frontului, nici măcar nu erau partizani, erau dezertori, iar cel care îi trădase îl

luase gura pe-dinainte, la beție, iar zvonul căzuse în urechile unui jandarm care de frică să nu fie trimis la război, disciplinar, că n-a raportat cazul, s-a grăbit să o facă înaintea jandarmului din satul vecin iar plutonul, venit să-i captureze pe bieții înspăimântați de nebunia genocidului, a tras fără somație: nici măcar instrucția de recruți n-o terminaseră!

Întotdeauna l-am bănuit pe Călae pentru că, în loc să ne spună basme adevărate, el ne povestea aventuri trăite în timpuri de extraordinară importanță istorică. Valuri de frică, peste alte valuri de frică, cine poate înțelege toate poveștile astea dacă n-ar fi reduse la întâmplări cu oameni buni și răi, în care învinge de cele mai multe ori primii, conform principiilor universale de etică cenzurală. Frica remanentă spune altceva: că răul nu poate fi stârpit! Rădăcina lui e mai adâncă decât a omului bun.

A doua zi, ne-am încins din nou. Am transformat canaraua în cazemată, câștigau bătălia imaginară cei care cădeau la sorți să fie partizani. Adică pe dos. Ne bucuram de ascunzișul din pântecul dealului calcaros, dar priveam din când în când, cu teamă, cortina de întuneric pe care nu o străpungea soarele: să nu iasă de acolo șerpii! Cum se însera părăseam locul în grabă, cu spaimă. Călae iar ne îngrozea cu alte povești. Mai târziu aveam să aflu că toate dealurile pe care era împrăștiat satul aveau canarale, dar cea mai mândră era aceea din dealul unde era casa bunicilor. Nu m-am putut mândri cu chestia asta în autobiografie, deoarece, dintr-o eroare, bunicul a fost învinuit de tăinuirea partizanilor, după care a urmat o anchetă cu multe neplăceri. Casa lui era cea mai apropiată de canara, dezertorii se refugiaseră acolo noaptea, pe ascuns, să nu-i vadă nimeni. Se păzeau strașnic de lume, le era frică de oameni, așa că, fie și din întâmplare, doar bunicul ar fi știut de ei, căutându-și tocmai în acea noapte o oaie rătăcită, îndreptată spre hăul din deal. Bunicul a susținut contrariul, cu atât mai mult cu cât comandantul plutonului de recruți, după executarea ordinului, i-a cerut o cană cu apă și i-a zis „mulțumesc, țărane!”, după care i-a rechiziționat căruța pentru transportul celor trei cadavre. Când s-a luminat de ziuă, în sat deja se zvonise: a dat căruța dezertorilor să fugă, al dracului trădător, bine i-au făcut!

Bunicul dispăruse, dar nu arestat de pluton, cum se bănuia, ci plecase să-și recupereze căruța după depunerea cadavrelor. Așa îi promisese locotenentul în urma unor lungi insistențe și în schimbul unei donații pentru armată: o putină cu brânză, un miel la proțap făcut în alt sat, două sute de ouă, zece pui și o căciulă nouă, lăsate de comandantul de pluton la ibovnica lui din marginea orașului, în apropierea garnizoanei.

Necazurile aduse de „oaia rătăcită" au prins viață prin predica preotului, se apropiau fericitele sărbători de primăvară, a patra de război, iar bunicul se săturase, așa că nu avea niciun chef să dea explicații, reducând toată povestea la „partizani". Nu putea să zică alte cuvinte decât cele adevărate, căci ar fi riscat să-și scrântească limba în vorbele încâlcite, grele ca bătăturile palmei.

Pereții canaralei nu purtau urme de gloanțe. Le înghițise calcarul dealului în adâncuri necunoscute. Cazemata de pe faleză, cu coridoarele împuțite, care coresponda printr-o ușiță secretă cu altarul bisericii fusese construită după război, deci nu avea de unde să poarte amprente de gloanțe. Oricum, nu se poate face o paralelă între canaraua bunicului și cazemata de sub biserică, între partizani și cerșetori, unii își apărau viața, ceilalți o disprețuiau. Bizar era jocul de-a v-ați-ascunselea în pântecele pământului.

În câțiva ani, puțini la număr, vânturile și ploile dezgoliseră dealul, dezgropând din adâncuri straturi paralele de piatră calcaroasă, care formau acum un fel de cozoroc în creștetul înălțimii molcome; de acolo privirea se așeza peste o vale blândă, tăiată de mai multe drumuri, dar de nicio apă. N-aveam un râu pentru a ne imagina bătălii navale, așa că ne mulțumeam doar cu mișcări de trupe terestre, transformând căruțele și camioanele (rare!) care treceau pe acolo în tancuri și blindate, cârdurile de oi în companii de infanteriști. Suiți pe parapetul de calcar, ca pe o tribună a dealului, priveam valea în speranța trecerii a cât mai multor cârduri de oi, închipuindu-ne în fel și chip ce se poate întâmpla dacă se vor încrucișa, ceea ce spre dezamăgirea noastră nu se întâmpla, toate cârdurile mergeau în aceeași direcție, vara era aspră și secetoasă, trebuiau străbătute distanțe mari, drumuri

lungi în căutare de iarbă, miriștile de grâu erau arse, ciobanii și oile veșnic în mișcare, lumea necăjită se gândea la foamete, nu-i păsa nimănui de ceea ce am fi vrut noi, copiii de acolo, de la canarale, o adunătură din sat și de la oraș, crescuți după necazurile războiului, dar pentru care singura grijă era să ne jucăm pe săturate.

Cel mai mare chin îl treceam în zilele ploioase când, de ciudă, răsturnam casa pe dos, bunica nu se supăra iar bunicul ne povestea pentru a nu-știu-câta-mia-oară întâmplarea cu partizanii, care acum îi plăcea mai mult lui decât nouă, în vreme ce picăturile de ploaie spălau, erodau, săpau în canaralele dealurilor forme ciudate, dizolvând calcarul cu gust sărat, în amintirea mării care a stăpânit aceste locuri cu mult înaintea dealului, oamenilor, oilor, partizanilor, copiilor, canaraua fiind pe atunci o stâncă în apă, iar acum o stâncă în pământ, adică „tot o apă și-un pământ" repeta cu fiecare ocazie preotul în predica din altar unde cei doi paracliseri păcătuiau. Apoi se închina, toți se închinau, în speranța că semnul crucii va face ceva, dar nu făcea, deocamdată, nicio minune.

Pe noi, copiii, ne pufnea râsul.

Eram neînchipuit de obraznici în momentele în care bunica, încercând să ne potolească, povestea o legendă lungă, cu deznodământ incredibil: cum că stânca din deal, canaraua spălată de ploaie, ar fi fost o fată, care semăna al naibii de mult cu mama, încremenită acolo prin blestemul unei vrăjitoare urâte, dar îndrăgostită, ca și fata frumoasă, ruptă din lună, de cel mai frumos, rupt din soare, flăcău din sat, care semăna cu tata! Nici pe departe să se asemene cu cerșetorii mereu flămânzi, paracliserii îmbârligați sau partizanii zdrențuiți. Când ploua, canaraua (mama!) plângea, ploaia e dulce, dar apa prelinsă pe stâncă era sărată: sunt picături de dragoste neîmplinită! Numai când va veni Făt-Frumos (tata!) cu ulciorul de apă vie să spele fața canaralei, când e lună plină, atunci stânca va redeveni fata frumoasă ruptă din soare. Dar feciorul viteaz este plecat de multișor în căutarea izvorului tămăduitor, cu miracole și nu s-a întors, ceea ce înseamnă că minunile nu sunt la tot pasul. Sau s-o fi rătăcit sau caută ceva care nici nu există? Poate nu a ajuns, pentru

că acolo, în lumea sfântă a minunilor, e război? Toată noaptea m-au frământat astfel de întrebări, spulberate a doua zi când, reluându-ne jocul la canara, căci vremea se schimba în bine în fiecare dimineață de vară la țară, am văzut ceea ce știam, dar uitasem cu o seară înainte când bunica ne povestea legenda: celelalte canarale! Toate dealurile satului aveau canarale. Erau fete cu aceeași soartă tragică, împietrite de vrăjitoarea rea?

Paracliserul cel tânăr era vrăjitoarea cea rea, se purta neîndurător cu cerșetorii, alungându-i de pe treptele bisericii de unde căpătau mila enoriașilor, adunând în trăstoaie slinoase bucăți de pâine, colaci, colivă, cozonaci, lumânări, batiste, rar bani, de-a valma, ca viața lor ascunsă și totuși expusă, lungindu-se pe treptele bisericii, jelindu-se pentru milă, apoi fugind în catacombe, dezbrăcându-se în grabă, pentru o fărâmă de dragoste, înfulecând la fel de grăbiți sexul și pomana. Câtă oroare față de legenda fetei purificată de durerea așteptării întru fericirea care nu venea. Care nu va veni niciodată!

Bunicul făcu un semn bizar, fluturând degetele mâinii drepte la înălțimea tâmplei, dar bunica i-o reteză:

– Bătrân și prost! Nu pricepi nimic. Copilul e de o sută de ori mai deștept.

Apoi îmi povestea legendele pe care le știa despre celelalte canarale din pântecele dealurilor. Satul avea o mulțime de legende, păcat că n-am timp să le spun, câte fete și câți flăcăi frumoși atâtea legende: bunică-mea era cea mai frumoasă bunică din sat, maică-mea cea mai frumoasă fată! Despre tata, nicio vorbă; el nu avea timp pentru așa ceva, poate nici nu-l cunosc, iar el nu are habar de mine, știe doar că sunt copilul lui, mama l-a asigurat de paternitate, fără să-și închipuie că acest lucru apare oricum la iveală, când eu voi fi ca tata, mama ca bunica, bunica pământ de flori iar copiii din flori seamănă cu părinții. Mult mai târziu am fost explicit în ceea ce gândeam, dar nu aveam curajul să spun: decât să se nască pocitanii din incesturi oficializate, mai bine să facem copii din flori!

Bunicul învățase să fie precaut, dar era mult prea evidentă întâmplarea cu dezertorii, pentru că el fusese partizan în timpul războiului, nu dezertor, deci nu avea cum să fie implicat în

poveste, nici că i-ar fi trădat pe fugarii sătui de mizeria frontului de care mă săturasem eu din atâtea povești, nici că ar fi scăpat de la moarte numai el, curios, dacă toți ceilalți au murit în război, fie în prima linie, fie aiurea, peste tot zburau gloanțe și bombe, se împrăștiau gaze otrăvitoare, casele se ruinau, cel mai sigur era într-o cazemată, unde murise taică-miu, sufocat după cum mi se spusese, asta pentru a avea o justificare că n-am tată viu și nu vreau să fac niciun fel de apreciere asupra câtorva tați care au dispărut pe timp de pace, darmite în război. Când a reapărut viu și nevătămat ceva s-a năruit în mine.

Aș fi vrut ca stațiile de metrou să fie pictate precum catedralele: din cupolele imense să coboare un cer strivitor, cu atât mai strivitor cu cât stațiile erau mai adânci și mai înalte, voiam ca lumea să simtă cerul aproape, așa cum îl simțeam eu în canale și catacombe. Și dacă, bineînțeles, cerul e infinit, nimeni nu-l poate limita la spațiul strâmtorat al unui tablou mai mic decât Capela Sixtină. Altfel se sufocă! Poate același sentiment l-a avut și taică-miu în măruntaiele cazematei din burta falezei, chiar dacă nu a murit din cauza gazelor otrăvitoare sau, poate, nici nu și-a sfârșit acolo trupul, poate a dispărut fără urmă, de frică să nu-l ducă mama în fața altarului pentru a pune mariajul oficial în registrele bisericii. Se gândea, cu groază poate, la celelalte iubite din cartier, care ar fi putut face același lucru în fața altui altar sau preot, la o altă biserică, nu de aceeași religie cu aceea la care mergea mama de Sfintele Sărbători. Tatăl meu a fost un laș precum fugarii din canara? Fuga din Egipt? Dacă da, atunci nici bunicul nu a fost mai curajos, deci prin transmitere ereditară, eu urmând pe linie ascendentă. Așadar, vinovatul principal al tuturor nenorocirilor de până acum sunt eu! ■

(fragment dintr-un volum în curs de apariție)